

VI.

Fra det pietistiske Røre paa Christian VI's Tid.*Ved Lærer S. Jørgensen i Kistrup.*

Den sædelige Fordærvelse var stor iblandt det danske Folk i Slutningen af Frederik den Fjerdes og i Begyndelsen af hans Søns Regjering. Navnlig var Drukkenskab en almindelig Last, i det Mindste hos det menige Folk. Det synes nærmest at have været Hæren, der var Arnestedet for dette, som for saa mange andre Onder. Naar en af-danket Soldat, der gjennem mange Aar havde tjent i Hæren

¹⁾ Catharina Maria Bang.

²⁾ Ps. 73, 29.

og aldrig havt Lyst til at lægge sig efter nogen nyttig Gjerning, nedsatte sig som Husmand, mente han at være fuldt berettiget til et udskjænke Brændevin. I ledige Stunder søgte Landsoldaterne til hans Hus, drak, fortalte Historier og sloges for Afvexlingens Skyld, og al denne Støj og Tummel trak den ubefæstede Ungdom til sig, og Exemplet har jo altid havt en stor Magt.

Man vil saaledes let forstaa, at Kongens Forbud af 3. Decb. 1734 mod »Drukkenskab og Fylder og andre i Loven pag. 263 og 64 opregnede herskende Synder« var ligesaa tidssvarende som det var »ufolkeligt«. Det samme gjaldt om det kgl. Reskript af 1737 om Betlere, der opholdt sig ved Kroer og Værtshuse paa Landet, at disse skulde gribes og afleveres til Sognefogderne; om Forbud om Gilders Afholdelse paa Søn- og Helligdage o. s. v.

Hos en Del af Landets Præster fandt Kongen ingen Understøttelse i sine Bestræbelser for at fremme og befæste sædelig Orden; dertil vare de altfor verdsligsindede. Fra Prædikestolen ivrede de mod den ny Tingenes Orden, som de under Et opførte som Pietisteri, indtil det 7/10 1733 ved en Forordning blev dem forbudt at fortfare som hidtil med Skjælden og Larmen fra Prædikestolen mod de saakaldte Pietister.

Selv uden Præsternes Opmuntring kunde Menigmand nok, som det vil ses af følgende, holde Øje med, hvad der forekom dem mistænkeligt som Pietisme, og man kan næppe undlade at smile ad den kuriøse Prøve, ved hvilken de skjelne mellem Pietister og andre Mennesker¹⁾. En Dag i Foraaret 1738 gik en tyskfødt Rytter af Ritmester Vierechs Kompagni fra Faaborg efter Svenborg. Paa Vejen kom han forbi Lindevads Mølle, hvor der tillige var Krohold, og forlangte et Krus Øl. Der sad i Forvejen en Del af de faste Gjæster, der opfordrede ham til at tage Brændevin i Stedet, hvortil han sagde nej, at han aldrig drak

¹⁾ Efter Salling Herreds Tingbog for 1738, Fol. 307—9.

Brændevin. Over denne Bekjendelse bleve baade Vært og Gjæster meget forargede og sagde, at saa var han en Pietist, en af de ny Helgener. Hertil sagde han nej; han gav sig ikke ud for at være nogen Helgen, men han vilde gjerne være et gudfrygtigt Menneske. Værten hentede nu en Bibel, som han lagde paa Bordet for Rytteren og bad ham forklare dem Skriften, og han og en af Gjæsterne, Peder Busk fra Galtebjerg, der ogsaa kunde lidt Tysk, begyndte en Religionsdisput med Rytteren, under hvilken han, som de begge siden edelig for Retten erklærede, fremsatte og forsvarede følgende Sætninger: »1) At Horeri ikke var nogen Synd; der var ej heller nogen Horer eller Horkarle til, og intet Horeri bedrevet i Verden uden eet, og det var befaleet af Gud. 2) Der var ikke og havde aldrig været nogen fuldkommen Daab i Verden, uden to; den første, da Frelseren lod sig døbe, og den anden, da Paulus (!) døbte med Ild og den Hellig-Aand, og det fordi, at nu fandtes der ingen saadan Virkning som ved de to, da Himlen ved den ene aabnedes, og ved den anden, at de strax talede med ny Tunger. 3) At Alterens Sakrament intet var nyttigt, og det vilde han bevise ved Skriftens Ord hos Johannes Evangelist i det 6 Kap. 63 V. 4) At der gjordes ingen Øvrighed fornøden; og da de Tilstedeværende sagde, at hvis der ej var Øvrighed, kunde han ikke komme uskadt til næste By, svarede han, at dersom alle vare gode Kristne, gjorde de hinanden intet ondt. 5) At ingen bleve salige, uden de, som forud af Evighed vare udvalgte, hvad heller de levede ilde eller vel, og derfor var Tro og Haab intet nyttigt, siden de Udvalgte af Naade bleve salige alligevel; der var ej heller noget Helvede til uden det, et Menneske bar hos sig, og derfor bleve de forskudte ingen Steder efter dette Liv. 6) Præsterne vare alle Tyve og Skjælmer; de vilde heller, om de kom et Sted ind og fandt en Stodder, der ikke ejede uden 2 Sk., tage dem fra ham, end give ham lidt at lædske sig paa.

Noget efter denne Samtale blev Byfoged Mølmark i Faaborg, der tillige var Herredsfoged i Salling Herred, underrettet derom. Han lod da Peder Busk og Mølleren kalde for sig, og de afgave da samme Forklaring, som ovenfor anført. Han meddelte nu Sagen til Rytterens Chef, General-Major Brokkenhus, der lod Rytteren belægge med Arrest og fremstille til Herredstinget at paahøre Vidnesbyrd. — Om Rytteren senere blev straffet, er mig ubekjendt, men er lidet troligt, eftersom det synes, at de militære Myn-digheder vare lidet gunstig stemte mod den civile Øvrighed for dennes Indskriden i denne Sag. — Herredsfogden maatte saaledes efter Chefens Foranstaltning vige Dommer-sædet, medens Vidnerne bleve afhørte, under det meget mærkelige Paaskud, at han havde været Rytterens Angiver.
